

UOT 311.216

İNVESTİSİYA FƏALİYYƏTİ İLƏ BAĞLI MALİYYƏ-İQTİSADI HESABLAMALARDA İNFLYASIYANIN UÇOTU VƏ QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

AFƏT ŞAHBAZOVA*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 15 yanvar 2024; çapa qəbul edilmişdir: 2 fevral 2024; online-da çap edilmişdir: 21 mart 2024.

Received: 15h of January, 2024; accepted: 2th of February, 2024; published online: 21th of March, 2024.

Açar sözlər: *investisiya, fəaliyyət, uçot, inflyasiya, qiymətləndirmə*

Giriş

Tədqiqatın əsas məqsədi investisiya fəaliyyəti ilə bağlı maliyyə-iqtisadi hesablamalarda inflyasiyanın uçotu və qiymətləndirilməsinə yönəlmişdir. Tədqiqat işi məntiqi, sistemli yanaşma və induksiya-deduksiya kimi tədqiqat metodları əsasında yerinə yetirilmişdir. Tədqiqatda müasir zamanda təşkilatın uçot siyasətinin auditi sistemləşdirilərək kompleks şəkildə təhlil edilmişdir. Həmçinin tədqiqatda müasir zamanda təşkilatın uçot siyasətinin auditi müasir dövrdə hansı xüsusiyyətləri özündə ehtiva edirsə, həmin vəziyyət analiz edilmişdir.

Tədqiqat daxilində müasir zamanda investisiya fəaliyyəti ilə bağlı maliyyə-iqtisadi hesablamalarda inflyasiyanın uçotu və qiymətləndirilməsi təhlil edilmiş, onun özünəməxsus xüsusiyyətləri tədqiq edilmiş, həmçinin bu sistemdən istifadə müəyyən olunaraq bu sistemin tətbiqinin verə biləcəyi səmərələr qeyd edilmişdir. Tədqiqatın məhdudiyətlərindən biri isə daha geniş praktik informasiya tələb etməsidir.

Bundan əlavə olaraq, tədqiqat daxilində bir çox hallarda inflyasiya investisiya layihəsinin səmərəliliyinə, maliyyə mümkünlüyü şərtlərinə, maliyyələşdirmə ehtiyacına və kapital layihəsində iştirakın səmərəliliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən mühüm məsələlər araşdırılaraq təhlil edilmişdir. Bu təsir, xüsusilə, uzun investisiya dövrü və ya borc vəsaitlərinin əhəmiyyətli hissəsini tələb edən və eyni vaxtda bir neçə valyutanın istifadəsi ilə həyata keçirilən layihələr üçün nəzərə çarpır. Ona görə də, tədqiqat daxilində səmərəlilik qiymətləndirilərkən inflyasiya nəzərə alınmışdır.

Tədqiqat daxilində müasir şəraitdə investisiyaların və investisiya layihələrinin səmərəliliyinin təhlilinin müəssisələrin tam iqtisadi fəaliyyəti üçün getdikcə daha çox əhəmiyyət kəsb etməsi analiz edilmişdir. Investisiya kapitalın təkrar istehsalına (onun saxlanması və genişləndirilməsinə) yönəldilmiş vəsaitlərin xərclənməsi ilə bağlı münasibətlər sistemi kimi başa düşülür. Əsas və dövriyyə kapitalının təkrar istehsalına qoyulan investisiyalar kapital qoyuluşu formasında həyata keçirilir. Buna əsaslanaraq, investisiya layihəsi yeni və ya mövcud mal və xidmətlərin istehsalının modernləşdirilməsinə (genişləndirilməsi, yenidən qurulması, texniki yenidən qurulması) yönəldilmiş kompleks kapital qoyuluşu planının həyata keçirilməsi ilə bağlı sahibkarlıq subyektləri arasında iqtisadi münasibətlərin məcmusudur.

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: afetsahbazova0@gmail.com

Sözün dar mənasında investisiya layihəsi dedikdə, yuxarıda qeyd olunan kompleks kapital qoyuluşu planı başa düşülür. İnvestisiya layihəsinin effektivliyi layihədən proqnozlaşdırılan gəlirlə investisiya prosesi zamanı çəkilməli olan ümumi xərclərin nisbətidir. İnvestisiya layihələrinin effektivliyinin təhlili üsullarında ona müxtəlif yanaşmalar öz əksini tapır.

1. İnvestisiya fəaliyyəti ilə bağlı maliyyə-iqtisadi hesablamalar

Zamanla inflyasiya pulun dəyərini aşağı salır. Bu onunla bağlıdır ki, inflyasiya səviyyəsinin artması (orta qiymət indeksi) pulun alıcılıq qabiliyyətinin müvafiq olaraq azalmasına səbəb olur. İnflyasiya nəzərə alınmaqla investisiya prosesində pul vəsaitlərinin hərəkətinin tənzimlənməsi ilə bağlı hesablamalar apararkən, iki əsas anlayışdan – vəsaitlərin nominal və real məbləğindən istifadə etmək adətdir. Pulun nominal məbləği pulun alıcılıq qabiliyyətinin dəyişməsinə nəzərə almadan onun dəyərinin qiymətləndirilməsidir [1, s.155].

Bir çox hallarda inflyasiya investisiya layihəsinin səmərəliliyinə, maliyyə mümkünüyü şərtlərinə, maliyyələşdirmə ehtiyacına və kapital layihəsində iştirakın effektivliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. İnflyasiyanın artımı bazar faiz dərəcələrinin artmasına və sistemli biznesin səmərəliliyinin azalmasına səbəb olur. Bu təsir, xüsusilə, uzunmüddətli investisiya dövrü olan (məsələn, mədənçıxarma sənayesində) və ya borc vəsaitlərinin əhəmiyyətli hissəsini tələb edən və ya bir neçə valyutanın eyni vaxtda istifadəsi ilə həyata keçirilən layihələrdə (çox valyutalı layihələr) nəzərə çarpır.

Buna görə də, investisiya layihəsinin effektivliyini qiymətləndirərkən inflyasiya aşağıdakılardan istifadə etməklə nəzərə alınmalıdır:

- inflyasiyanın gedişatının sisteməlik şəkildə düzəldilmiş işçi proqnozu nəzərə alınmaqla müəyyən edilmiş daxili inflyasiyanın ümumi indeksi;
- məzənnə ilə bağlı proqnozlar;
- məhsul və resursların (o cümlədən qaz, neft, enerji resursları, avadanlıq, tikinti-quraşdırma işləri, xammal, müəyyən növ maddi resurslar) qiymətlərinin zamanla dəyişməsi proqnozları, habelə orta əmək haqqı səviyyəsində dəyişikliklərin proqnozları;
- vergi dərəcələrinin, rüsumların, yenidən maliyyələşdirmə dərəcələrinin və dövlət tənzimlənməsinin digər maliyyə standartlarının proqnozu.

İnflyasiyanın ən çox istifadə edilən ölçüsü sabit bir mal səbətinin dəyəri kimi hesablanan istehlak qiymətləri indeksidir. Artan inflyasiyanın müəssisələrin əlavə dəyərinə təsirinin qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması xüsusi maraq doğurur.

Bu yanaşma, xüsusən holdinqin törəmə şirkətləri arasında investisiyaların bölüşdürülməsinin səmərəliliyinin proqnozlaşdırılmasında istifadə olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, inflyasiya dərəcələrinin proqnozlaşdırılması kifayət qədər mürəkkəb və vaxt aparan ehtimal prosesidir. Bundan əlavə, müəyyən dövrlərdə inflyasiya dərəcələrinə əsasən proqnozlaşdırıla bilməyən subyektiv amillər təsir göstərir. Nəhayət, hesablama formulunun seçimi (sabit və ya cari qiymətlərlə) hər bir layihənin konkret investisiya şərtlərini və xüsusiyyətlərini nəzərə alan analitik tərəfindən həyata keçirilir.

Pulun real məbləği inflyasiya nəticəsində pulun alıcılıq qabiliyyətinin dəyişməsi nəzərə alınmaqla onun dəyərinin qiymətləndirilməsidir. Bu cür qiymətləndirmə vəsaitlərin həm indiki, həm də gələcək dəyərini təyin edərkən aparıla bilər. İnvestisiya fəaliyyəti ilə bağlı maliyyə-iqtisadi hesablamalarda inflyasiya aşağıdakı hallarda qiymətləndirilir və nəzərə alınır [3]:

- 1) yığım və diskontlaşdırma üçün istifadə olunan inflyasiya nəzərə alınmaqla faiz dərəcəsi formalaşdırılarkən;
- 2) inflyasiya nəzərə alınmaqla vəsaitlərin gələcək və cari dəyərini qiymətləndirərkən;

3) inflyasiya dərəcələri nəzərə alınmaqla investisiyalardan gəlir səviyyəsini formalaşdırarkən.

İnflyasiyanın qiymətləndirilməsi prosesində iki əsas göstəricidən istifadə olunur:

a) nəzərdən keçirilən dövrdə orta qiymət səviyyəsinin artımını səciyyələndirən inflyasiya dərəcəsi (T_i), onluq kəsrərlə ifadə olunan (t);

b) dövrün əvvəlindəki baza qiymət səviyyəsinin (bir kimi götürülüb) və nəzərdən keçirilən dövrdə inflyasiya səviyyəsinin cəmlənməsi ilə müəyyən edilən təhlil edilən dövrdə (t) inflyasiya indeksi (I_i), yəni $I_i = 1 + T_i$.

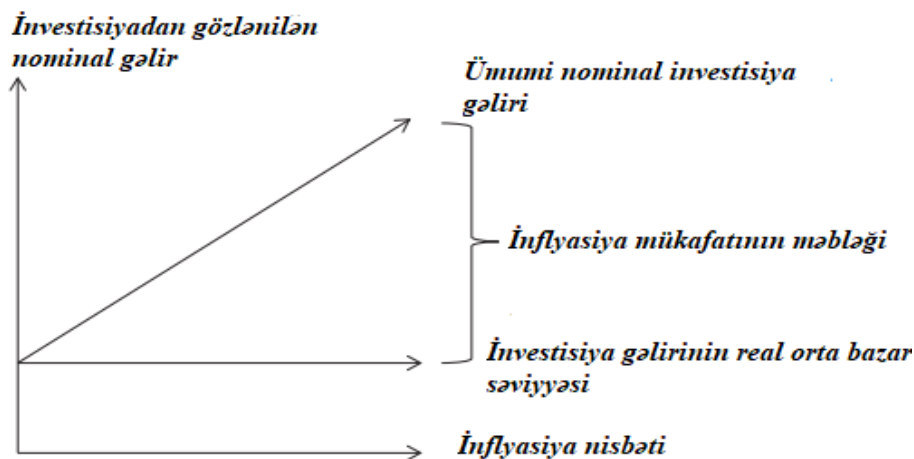
İnvestisiya layihələri üzrə ümumi mükafat gəlirlərinin inflyasiya səviyyəsindən asılılığı qrafik şəkildə təqdim edilə bilər (Şəkil. 1). Qeyd etmək lazımdır ki, inflyasiya dərəcələrinin proqnozlaşdırılması kifayət qədər mürəkkəb və vaxt aparan ehtimal prosesidir. Bundan əlavə, müəyyən dövrlərdə inflyasiya dərəcələrinə əsasən proqnozlaşdırıla bilməyən subyektiv amillər təsir edir [2, s.78].

Buna görə də, investisiya praktikasında inflyasiya faktorunu nəzərə almağın daha sadə üsulundan istifadə etmək olar. Bu məqsədlər üçün qoyulmuş vəsaitlərin sonrakı artımı zamanı dəyəri və ya onların sonrakı diskontlaşdırma zamanı geri qaytarılma dəyəri (mənfəət, amortizasiya və s. şəkildə) əvvəlcədən milli valyutadan “güclü”lərdən birinə yenidən hesablanır.

Yenidən hesablama Milli Bankın hesablaşmalar zamanı məzənnəsi ilə aparılır. Konvertasiya edilmiş vəsaitlərin dəyərinin hesablanması və ya diskontlaşdırılması prosesi daha sonra müvafiq ölkədə xalis faiz dərəcəsi ilə həyata keçirilir (məsələn, ABŞ dollarına çevrildikdə bu dərəcənin ildə 8-12% olması nəzərdə tutulur). Vəsaitlərin indiki və ya gələcək dəyərinin qiymətləndirilməsinin bu üsulu ölkə daxilində inflyasiya faktorunu hesablamalardan tamamilə çıxarmağa imkan verir.

Şəkil 1.

Ümumi gəlirin və inflyasiya mükafatının məbləğinin inflyasiya tempindən asılılığı

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

2. Maliyyə-iqtisadi hesablamalarda inflyasiyanın uçotu və qiymətləndirilməsi

İnvestisiya layihəsinin daha obyektiv qiymətləndirilməsi üçün fəaliyyət göstəricilərini (xalis cari dəyər, investisiya gəlirliliyi indeksi, daxili gəlir dərəcəsi, geri ödəmə müddəti, kreditin qaytarılma müddəti) hesablayarkən aşağıdakıların dinamikasını nəzərə almaq lazımdır [4, s.189]:

- ümumi qiymət səviyyəsi (ümumi inflyasiya);
- daxili xarici bazarlarda istehsal olunan məhsulların qiymətləri (satış inflyasiyası);

- təqribən eyni qiymət dəyişmə sürəti ilə xarakterizə olunan qruplar üzrə istifadə olunan resurslar və komponentlərin qiymətləri;
- birbaşa xərclər (növləri üzrə);
- işçilərin kateqoriyası üzrə əmək haqqı səviyyələri (əmək haqqı inflyasiyası);
- ümumi və inzibati xərclər;
- əsas vəsaitlərin elementlərinin dəyəri: torpaq, bina və tikililər, avadanlıqlar;
- məhsul satışının təşkili xərcləri;
- bank faizi.

Praktik hesablamalar apararkən real pul hərəkətləri proqnoz və ya cari (əsas) qiymətlərlə, inteqral effektin göstəriciləri, xalis cari dəyər, investisiyaların daxili gəlirlilik dərəcəsi, investisiya gəlirliliyi indeksi isə hesablanmış qiymətlərlə müəyyən edilməlidir. Bu zaman hesablanmış qiymətlər müəyyən vaxta, bir qayda olaraq, investisiya layihəsinin icrasına başlanılan ana qədər azaldılır.

Qeyri-müəyyənlik və risk qeyri-müəyyən iqtisadi mühitdəki fəaliyyətlər nəticəsində fiziki şəxslərin və ya firmaların aktivlərinin və ya investisiyalarının mümkün itkisi vəziyyətidir. İqtisadiyyat nəzəriyyəsində qeyri-müəyyənlik və risk problemi uzun müddət kifayət qədər qiymətləndirilməmişdir. Bazarların və resursların bölüşdürülməsinin neoklassik nəzəriyyəsinin bəzi qurucuları qeyri-müəyyənlik və risk faktorlarının müəyyən rol oynadığı istənilən fəaliyyət sahəsinə, məsələn, qiymətli kağızlar bazarına kifayət qədər skeptisizmlə yanaşırdılar [5, s.124].

Əsas əlamətlərinə görə onların təsnifatının növlərindən birini nəzərdən keçirək ki, bunlara aşağıdakılar daxildir [6, s. 59]:

1. Aşağıdakı risk növləri təzahür sahələrinə görə fərqləndirilir:

1) iqtisadi-iqtisadi amillərin dəyişməsi ilə bağlı risk: İnvestisiya fəaliyyəti iqtisadi sahədə həyata keçirildiyindən iqtisadi riskə daha çox məruz qalır;

2) siyasi-bunlar dövlətin həyata keçirdiyi siyasi kursun dəyişməsi ilə bağlı investisiya fəaliyyətinə yaranan müxtəlif növ inzibati məhdudiyyətlərdir;

3) sosial-tətil riski, investisiya qoyulmuş müəssisələrin işçilərinin təsiri altında həyata keçirilən planlaşdırılmamış sosial proqramlar və digər oxşar risk növləri;

4) ekoloji-investisiya qoyulan obyektlərin fəaliyyətinə mənfi təsir göstərən müxtəlif ekoloji fəlakətlərin (daşqınlar, yanğınlar, zəlzələlər və s.) nəticələrindən yaranan risk;

5) digər növlər – bunlara reketçilik, əmlakın oğurlanması, investisiya və ya biznes tərəfdaşları tərəfindən aldatma və s.

2. İnvestisiya formalarına görə aşağıdakı risk növlərini ayırmaq adətdir:

1) real investisiya riski-tikilməkdə olan obyekt üçün yerin uğursuz seçimi, tikinti materiallarının təchizatında fasilələrlə bağlı risk;

2) maliyyə investisiya riski-bu risk investisiya üçün maliyyə alətlərinin düşünülməmiş seçilməsi, maliyyə çətinlikləri və ya ayrı-ayrı emitentlərin müflisləşməsi, investisiya şəraitində gözlənilməz dəyişikliklər, investorların birbaşa aldadılması və s.

3. Mənbələrinə görə risklərin iki növü fərqləndirilir:

1) sistematik (və ya bazar)-investisiya fəaliyyətinin bütün iştirakçıları və investisiya formaları üçün bazar sistemində hər hansı işgüzar əməliyyatın aparılması zamanı mövcud olan risk;

2) sistemsiz (və ya spesifik) – bu risk növü konkret investisiya obyektinə və ya konkret investorun fəaliyyətinə xasdır. Bu, investisiya obyektinə olan təşkilatın (şirkətin, firmanın) sərəştəsiz idarə edilməsi, investisiya bazarının müəyyən seqmentində rəqabətin artması, investisiya edilmiş vəsaitlərin qeyri-rasional strukturu və digər oxşar amillərlə əlaqələndirilə bilər ki, bunun da mənfi nəticələri böyük ölçüdə ola bilər.

İnvestisiya layihəsinin həm işlənib hazırlanması, həm də həyata keçirilməsi zamanı

onun effektivliyinin qiymətləndirilməsində qeyri-müəyyənlik, layihə planının həyata keçirilməsi şərtləri, xüsusən də xərclərin və nəticələrin miqyası haqqında ilkin məlumatların natamamlığı və səhvləri ilə əlaqədardır [7]. İnvestisiya layihələrinin həyata keçirilməsində investisiyaların səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi zamanı qeyri-müəyyənlik və riskin ən əhəmiyyətli növləri və səbəbləri bunlardır:

- qanunvericiliyin qeyri-sabitliyi ilə bağlı risk, mövcud iqtisadi vəziyyət, investisiya şərtləri və mənfəətdən istifadə;
- ticarət əməliyyatları və tədarüklərə müxtəlif növ məhdudiyətlərin tətbiqi, sərhədlərin bağlanması və s. mümkünlüyü ilə bağlı xarici iqtisadi risk;
- ölkədəki siyasi vəziyyətin qeyri-müəyyənliyi, ölkədə və ya regionda əlverişsiz ictimai-siyasi dəyişikliklər riski;
- qiymət dinamikası, avadanlıq və texnologiya parametrləri haqqında məlumatların tam və ya qeyri-dəqiqliyi və s.;
- bazar konyunkturasının, valyuta məzənnələrinin, kredit şərtlərinin və s.-nin dəyişməsi;
- istehsal və texnoloji risk (avadanlığın nasazlığı, qəzalar, istehsal qüsurları və s.);
- təbii fəlakətlərin baş vermə ehtimalı;
- iştirakçıların məqsədlərinin, maraqlarının və davranışlarının qeyri-müəyyənliyi;
- iştirakçı müəssisələrin maliyyə vəziyyəti və işgüzar nüfuzu haqqında məlumatların tam və ya qeyri-dəqiqliyi (ödənişlərin aparılmaması, müflis olma ehtimalı, müqavilə öhdəliklərinin yerinə yetirilməməsi və s.).

Layihənin investisiya planının həyata keçirilməsinin təşkilati-iqtisadi mexanizmi risk dərəcəsinin azaldılmasına yönəlmiş tədbirləri əhatə etməlidir. Bu məqsədlər üçün ehtiyatların yaradılması, texnologiyanın dəyişdirilməsi və ya təkmilləşdirilməsi və s. üçün əlavə xərclər nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, bu mexanizm investisiya prosesi iştirakçılarının davranış qaydalarının onun həyata keçirilməsi şərtlərində mümkün dəyişikliklərlə əlaqədar dəyişdirilməsi ssenarilərini təmin etməlidir.

Layihənin investisiya planının həyata keçirilməsi mexanizminin stabilləşdirilməsi üçün yuxarıda sadalanan tədbirlər onun iştirakçılarından əlavə xərclər tələb edir. Bu əlavə məsrəflər də investisiyanın maya dəyərinin hesablanması zamanı nəzərə alınmalıdır.

Real faiz dərəcələrinin istifadəsi və pul vəsaitlərinin hərəkətinin sabit qiymətlərlə hesablanması struktur inflyasiyanı, yəni məhsulların qiymətlərinin artmasının və xərclərin (materialların qiymətlərinin) artımının baş verdiyi bir vəziyyəti nəzərə almağa imkan vermir. Məsələn, dəyişən məsrəflər və sabit qaimə məsrəfləri ildə 6% nisbətində artacaq və amortizasiya xərcləri inflyasiyadan təsirlənməyəcək. Yaxud bir şirkət uzunmüddətli əmək müqavilələri bağlaya bilər ki, bu da onu istehlak qiymətləri indeksinə uyğun olaraq əmək haqqını artırmağa məcbur edir, xammal isə sabit qiymətli müqavilə əsasında alınır. Təbii ki, belə şəraitdə pul vəsaitlərinin hərəkəti cari qiymətlərlə hesablanmalıdır.

Nəticə

Bazar şəraiti o deməkdir ki, investisiya fondlarının istənilən investisiyası inflyasiya proseslərini və biznesin müxtəlif sahələrində yaranan riskləri nəzərə almalıdır. Bu, müxtəlif sənaye komplekslərinə aiddir. İnvestisiyalar ümumilikdə iqtisadiyyatın, müxtəlif sənaye komplekslərinin bir çox problemlərini həll edə bilər. Bu, uzunmüddətli və cari problemlərin həlli ilə bağlıdır:

- böhrandan çıxmaq;
- vergitutma bazasının genişləndirilməsi;
- büdcə gəlirlərinin artırılması;
- yerli məhsulların rəqabət qabiliyyətinin artırılması.

Tədqiqat təhlil olunduqdan sonra belə nəticəyə gəlmək olur ki, investisiya risklərinin növləri və onların təsnifatı kifayət qədər müxtəlifdir.

İnvestisiya riskinin sistemli və sistemsiz olaraq bölünməsi effektiv investisiya portfelinin formalaşdırılması nəzəriyyəsi üçün mühüm ilkin şərtidir. İnvestisiya riski gözlənilməz maliyyə itkiləri ehtimalını xarakterizə etdiyindən, qiymətləndirildikdə onun səviyyəsi investisiyadan gözlənilən gəlirin orta və ya hesablanmış dəyərdən sapması kimi müəyyən edilir. Buna görə də, investisiya risklərinin qiymətləndirilməsi həmişə gözlənilən gəlirin və itki ehtimalının qiymətləndirilməsi ilə əlaqələndirilir.

İnvestisiya fəaliyyətindən maliyyə itkilərinin mümkün ölçüsünün qiymətləndirilməsi prosesində onların mütləq və nisbi göstəricilərindən istifadə edilir. İnvestisiya riski ilə bağlı maliyyə itkilərinin mütləq məbləği bu risk üçün xarakterik olan əlverişsiz halın baş verməsi nəticəsində investora dəymiş (və ya potensial olaraq mümkün olan) zərərin məbləğidir. İnvestisiya riski ilə bağlı maliyyə itkilərinin nisbi məbləği zərərin məbləğinin əsas göstəriciyə (məsələn, investisiyadan gözlənilən gəlirin məbləğinə, qoyulmuş kapitalın məbləğinə və s.) nisbətidir. İnvestisiya riskləri hər bir investisiya layihəsi və maliyyə aləti üçün qiymətləndirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev R.M., Məmmədov M.A., Novruzov N.A, İnvestisiyanın maliyyələşdirilməsi və kreditləşdirilməsi. Bakı: Nurlan, 2003, 432 s.
2. Бирман Г., Шмидт С. Капиталовложения. Экономический анализ инвестиционных проектов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003, 632 с.
3. Пархоменко М.Б. Налоги, учет, отчетность и ответственность: справочное пособие для руководителей и бухгалтеров предприятий, 2017, 261 с.
4. Сергеев И.В. Инвестиции: учебник и практикум для прикладного бакалавриата. Москва: Юрайт, 2018, 314 с.
5. Турманидзе Т.У. Анализ и оценка эффективности инвестиций: учебник. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2015, 247 с.
6. Хиггинз Р.С. Финансовый менеджмент: управление капиталом и инвестициями. Москва: Издательский Дом Вильямс, 2013, 463 с.
7. <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/19772.pdf>

Резюме

Афет Шахбазова

Учет и оценка инфляции в финансово-экономических расчетах, связанных с инвестиционной деятельностью

Основная цель исследования ориентирована на учет и оценку инфляции в финансово-экономических расчетах, связанных с инвестиционной деятельностью. Исследовательская работа выполнялась на основе логического, системного подхода и таких методов исследования, как индукция-дедукция. В исследовании систематизирован и всесторонне проанализирован аудит учетной политики организации в современное время. Также в исследовании проанализирован аудит учетной политики организации в современную эпоху.

В рамках исследования проанализированы учет и оценка инфляции в финансово-экономических расчетах, связанных с инвестиционной деятельностью в современное время, изучены ее уникальные особенности, определены преимущества применения данной системы. Ограничения исследования заключаются в том, что оно требует больше практической информации.

Кроме того, во многих случаях в ходе исследования была проанализирована инфляция и проанализированы важные вопросы, существенно влияющие на эффективность инвестиционного проекта, условия финансовой целесообразности, необходимость финансирования и эффективность участия в капитальном проекте. Особенно этот эффект заметен для проектов, требующих длительного инвестиционного периода или значительной части заемных средств и реализующихся с

использованием нескольких валют одновременно. Таким образом, инфляция была принята во внимание при оценке эффективности в рамках исследования.

В рамках исследования проанализировано, что в современных условиях анализ эффективности инвестиций и инвестиционных проектов становится все более важным для полноценной хозяйственной деятельности предприятий. Под инвестициями понимают систему отношений, связанных с расходованием средств, направленных на воспроизводство капитала (его поддержание и расширение). Инвестиции в воспроизводство основного и оборотного капитала осуществляются в форме капитальных вложений. Исходя из этого, инвестиционный проект представляет собой совокупность экономических отношений между субъектами хозяйствования, связанных с реализацией комплексного плана капитальных вложений, направленных на модернизацию (расширение, реконструкцию, техническую реконструкцию) производства новых или существующих товаров и услуг.

Инвестиционный проект в узком смысле слова означает упомянутый выше комплексный план капитальных вложений. Эффективность инвестиционного проекта – это отношение прогнозируемого дохода от проекта к общей сумме затрат, понесенных в ходе инвестиционного процесса. Различные подходы к этому отражаются в методах анализа эффективности инвестиционных проектов.

Ключевые слова: *инвестиции, деятельность, бухгалтерский учет, инфляция, оценка*

Summary

Afət Shahbazova

Accounting and Evaluation of Inflation in Financial and Economic Calculations Related to Investment Activity

The main goal of the study is focused on accounting and assessment of inflation in financial and economic calculations related to investment activities. The research work was carried out on the basis of a logical, systematic approach and research methods such as induction-deduction. The study systematizes and comprehensively analyzes the audit of an organization's accounting policies in modern times. The study also analyzed the audit of an organization's accounting policies in the modern era.

The study analyzed the accounting and assessment of inflation in financial and economic calculations related to investment activities in modern times, studied its unique features, and identified the advantages of using this system. The limitations of the study are that it requires more practical information.

In addition, in many cases, inflation in the study has been analyzed and analyzed the important issues that significantly affect the efficiency of the investment project, the conditions of financial feasibility, the need for financing and the efficiency of participation in the capital project. This effect is especially noticeable for projects that require a long investment period or a significant portion of borrowed funds and are implemented using several currencies at the same time. Therefore, inflation was taken into account when evaluating efficiency within the study.

Within the study, it was analyzed that in modern conditions, the analysis of the efficiency of investments and investment projects is becoming more and more important for the full economic activity of enterprises. Investment is understood as a system of relations related to the expenditure of funds aimed at the reproduction of capital (its maintenance and expansion). Investments in the reproduction of fixed and working capital are carried out in the form of capital investment. Based on this, the investment project is a set of economic relations between business entities related to the implementation of a complex capital investment plan aimed at the modernization (expansion, reconstruction, technical reconstruction) of the production of new or existing goods and services.

Investment project in the narrow sense of the word means the complex capital investment plan mentioned above. The efficiency of an investment project is the ratio of the projected income from the project to the total costs incurred during the investment process. Different approaches to it are reflected in the methods of analyzing the effectiveness of investment projects.

Key words: *investments, activities, accounting, inflation, valuation*

Redaksiya heyətinin üzvü i.ü.f.d., dos. Ələsgərova Flora Qəməndər qızı (şöbə redaktoru) qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.